

συνθέτου καὶ ὄλου, ἐν τῷ τοῦ ἀνθρώπου εἰσι γένει· δεύτερον, ὡς τὰ ἀντικείμενα τοῖς οὖσιν ἐν κατηγορίᾳ, καὶ αὐτὰ ἐν τῇ αὐτῇ εἰσι κατηγορίᾳ κατ' ἀναγωγὴν, ὡσπερ αἱ στερήσεις καὶ ἀποφάσεις εἰσὶν ἐν τῷ γένει τῶν ἕξεων· οὕτω γὰρ ἢ τε τυφλότης ἐν τῷ αὐτῷ ἐστὶ γένει μετὰ τῆς ὀψεως, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· τρίτον, ὡς αἱ ἀρχαί, ὃν τρόπον ἢ στιγμή ἐν τῷ αὐτῷ ἐστὶ γένει μετὰ τῆς γραμμῆς, καὶ ἡ μονὰς μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ· τέταρτον, ὡς τὸ ἀτελὲς ἐν τῇ τοῦ τελείου κατηγορίᾳ ἐστὶ, καθάπερ ἡ κίνησις, ἀτελὲς τι τυγχάνουσα, τίθεται κατ' ἀναγωγὴν ἐν τῷ γένει τοῦ ὄρου αὐτῆς· πέμπτον, ὡς τὰ κατώτερα κατ' ἀναγωγὴν ἐν τῷ γένει τῶν ὑψηλοτέρων εἰσὶν, ὡσπερ τὰ ἄτομα οὐκ ὄντα κυρίως ἐν τινι κατηγορίᾳ, ὁμως ἐν τῷ γένει τῶν οἰκείων εἰδῶν εἰσι κατ' ἀναγωγὴν· ἕκτον, ὡς ὁ ὄρος καὶ τὸ πέρας ἐστὶν ἐν τῇ κατηγορίᾳ τοῦ οὖ ἐστὶν ὄρος, ὡσπερ εἴρηται· περὶ τοῦ εἶναι τῆς κατὰ τὴν ἐντελέχειαν ὑπάρξεως, ὅτι ὄρος ἐστὶ πράγματος τινός, καὶ ἐστὶν ἐν τῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ μετ' ἐκείνου τοῦ πράγματος οὖ ἐστὶν ὄρος· οὕτω γὰρ τὸ εἶναι τῆς κατὰ τὴν ἐντελέχειαν ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐστὶν ἐν τῇ αὐτῇ κατηγορίᾳ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὁ μικρῷ πρόσθεν λέγειν ἐπηγγειλάμεθα.

Τούτων τοίνυν προϋποθεθειμένων, δῆλον ἐστὶ τῇ καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἐφόδῳ, ὅτι ὁ Θεὸς οὐκ ἐστὶν ἐν τινι γένει κατ' ἀναγωγὴν οὐδενὶ τῶν προσεχῶς ἀποδεδομένων τρόπων. Οὐτε γὰρ δύναται μέρος εἶναί τινος ὄλου, οὐτε στερήσις ἐστὶν ἢ ἀπόφασις, ἀλλ' ἐστὶν ὃν πραγματικώτατον· οὐτε δυνατόν ἐστὶν εἶναι αὐτὸν ἀρχὴν, ὡς ἢ στιγμή καὶ ἢ μονὰς, καὶ τοῦτ' αὐτόθεν δῆλον ἐστὶν· οὐδὲ κίνησις τίς ἐστὶ, φύσει τελεώτατος ὢν· οὐδ' ἔχει τι ὑπὲρ αὐτόν, καθάπερ τὸ ἄτομον, ἀλλ' ὑπεράνω πάντων ἐστὶν· οὐδ' ἐστὶν ὄρος τινός καὶ πέρας κατὰ τινὰ ἔμφυσιν καὶ ὑπαρξιν, ὡς ἐστὶ τὸ εἶναι τῆς κατὰ τὴν ἐντελέχειαν ὑπάρξεως· καὶ οὕτω δείκνυται φανερώς, ὡς οὐδένα τρόπον ἐστὶν ἐν τινι γένει.

XCIX.

80 Ἡθ'. Ὅτι ἡ οὐσία διχῶς λαμβάνεται, καὶ τίς οὐσία ἐστὶ κατηγορία.

Πρὸς δὲ τὸν λόγον ἐκείνον, ὃς εἰς τοῦναντίον ἐπεχείρει, ῥητέον ὡς ἡ οὐσία διχῶς λαμβάνεσθαι δύναται· ἓνα μὲν τρόπον, ὡς σημαίνει τὸ καθ' αὐτὸ ὃν καὶ οὐδὲν ἄλλο, καὶ οὕτω δυνατόν ἐστὶν ἀληθῶς λέγειν, ὡς f. 78 ἔστιν ὁ Θεὸς οὐσία· οὕτω δὲ ἢ ἡ οὐσία οὐκ ἐστὶ κατηγορία· ἕτερον δὲ τρόπον δυνατόν ἐστὶ λαμβάνεσθαι τὴν οὐσίαν, ὡς σημαίνει τὸ καθ' αὐτὸ ὃν οὐτινος τὸ εἶναι· διενήνοχε τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὁ Θεὸς οὐκ ἐστὶν οὐσία, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον ἐστὶν· καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἢ

οὐσία λαμβανομένη ἐστὶ κατηγορία. Ὅτι δὲ τὸ καθ' αὐτὸ εἶναι ἄνευ τινὸς προσθήκης οὐκ ἔστιν ὁ λόγος τῆς οὐσίας ὡς ἡ οὐσία γένος ἐστὶ, ὁ δὲ ἔντεϋθεν. Τὸ μὲν γὰρ ὄν οὐκ ἔχει λόγον γένους· τὸ δὲ καθ' αὐτὸ πολλῶ ἦττον· οὐ γὰρ δοκεῖ ἐπιφέρειν εἰ μὴ ἀπόφασιν μόνον· λέγεται γὰρ καθ' αὐτὸ εἶναι διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν ἄλλῳ, ὅπερ ἐστὶν ἀπόφασις καθαρὰ· ἀπόφασις δὲ οὐκ ἂν ποτε δύναιτ' ὀρισμὸν γένους ποιεῖν· οὕτω γὰρ τὸ γένος οὐ τί ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τί οὐκ ἔστιν ἐσίμαινεν ἂν. Οὐκοῦν, εἰ μήτε τὸ ὄν, μήτε τὸ καθ' αὐτὸ δύναται γένος εἶναι ἐν τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας καὶ πρὸς τούτοις τὸ καθ' αὐτὸ ἀπόφασιν τινα μᾶλλον σημαίνει, ὁ δὲ ἔντεϋθεν ἐστὶ μὴ εἶναι λόγον τῆς οὐσίας τὸ καθ' αὐτὸ ὄν, ἀλλ' εἴπερ ἄρα 10 λόγον τινὰ τῆς οὐσίας δεῖ λέγειν, οὗτος ἂν εἴη· οὐσία ἐστὶ πρᾶγμα ὃ ἀρμόζει ὡδὲ εἶναι, τουτέστι καθ' ἑαυτό, καὶ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ, ὡς ἂν ἐντεϋθεν νοηταί, ὅτι οὐσία ἐστὶ τὸ ἔχον φύσιν τοιαύτην, ἣτις οὐκ ἂν ποτε γένοιτο ἐν ἄλλῳ. Ὁ δὲ Θεὸς οὐκ ἔχει φύσιν ἢ οὐσίαν ἄλλην παρὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ· αὐτὸς γάρ ἐστι τὸ εἶναι αὐτοῦ. 15

Ταῦτα μὲν κατὰ τὴν τοῦ διδασκάλου γνώμην εἴρηται ἐν πρώτῳ τῆς κατὰ Ἑλλήνων αὐτοῦ πραγματείας· ἤκουσα δὲ τινος ἔγωγε ἀπλούστερον τὸν λόγον λύοντος ἐκεῖνον. Ἐφασκε γὰρ ὅτι· συγχωρῶ μὲν λόγον εἶναι τῆς οὐσίας τὸ καθ' αὐτὸ ὄν, ἢ τὸ καθ' αὐτὸ ὑφεστῶς, καὶ τὸν Θεὸν εἶναι οὐσίαν καὶ καθ' ἑαυτὸν ὑφεστῶτα· ἀλλὰ φημι ὅτι τὸ καθ' αὐτὸ ὑφεστᾶναι 20 οὐ συνωνύμως ἀλλ' ἀναλογικῶς τοῦ τε Θεοῦ καὶ τῆς οὐσίας κατηγορεῖται· ἢ γὰρ οὐσία ἐν ἄλλῳ μὲν οὐκ ἔστιν ὑποκειμένῳ, ἐν αὐτῇ δὲ ἄλλο ἐστίν, ἢ γουν τὸ συμβεβηκός· τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν ἀληθές ἐπὶ Θεοῦ.

Εἰ δὲ λέγοι τις περὶ τῶν ἀπλῶν οὐσιῶν· ἀλλὰ καὶ αὗται μὲν σύγκεινται πῶς ἐκ γένους καὶ διαφορᾶς, ὁ δὲ Θεὸς οὐδαμῶς ἐκ γένους καὶ διαφορᾶς 25 σύγκειται· σύγκεινται δὲ αἱ νοήσεις ἐκ γένους καὶ διαφορᾶς, τοῦλάχιστον ὅτι τῷ μὲν ἀφίστασθαι τοῦ τελείου τῆς πρώτης αἰτίας τὸν τοῦ γένους ἔχουσι λόγον· τὸ γὰρ γένος λαμβάνεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ πράγματι ἀτελοῦς, τῷ δὲ τελείας εἶναι ἐν τῷ τοιῷδε βαθμῷ ἢ τῷ τοιῷδε εἶδει τοῦ ὄντος τὸν τῆς τελειότητος ἔχουσι λόγον, ὅθεν ὁ τῆς διαφορᾶς λαμβάνεται λόγος· 30 καὶ ἢ μὲν οὐσία ποιητικῶς ἐστὶν ἐκ Θεοῦ· δεῖ γὰρ τοῦτο προὑποκεῖσθαι· ὁ δὲ Θεὸς πρώτη πάντων αἰτία τῶν ὀπωσοῦν ὄντων ἐστίν, καὶ διὰ τοῦτο δύναμαι λέγειν τὸν Θεὸν οὐκ ἐν τῷ γένει τῆς οὐσίας εἶναι, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ γένει μετὰ τῆς οὐσίας ἀναλογικῶς, ὅτι τὸ καθ' αὐτὸ εἶναι οὐχ ὁμοίως ἔχουσιν, ἀλλὰ μάλιστα μὲν ὁ Θεὸς καὶ κατὰ τὸν τελειώτατον καὶ 35 ὑψηλότατον | τρόπον, κατὰ τινα δὲ ὁμοιότητα τοῖς κτίσμασι πρέπουσαν καὶ ε. 79 ἢ κτιστὴ πᾶσα οὐσία. Τὸ δὲ τοιοῦτο γένος οὐκ ἔστι κυρίως γένος, ἀλλ' ἢ

11 οὗτος corrigé de οὕτως dans L
31 τοῦ Θεοῦ L

28 τοῦ Θεοῦ L

25 διαφορῶν L

ὡς καθόλου μόνον· οὕτω γὰρ τὸ ἔν γένος ἐστὶν οὐσίας καὶ συμβεβηκός, εἰ καὶ μὴ ἔστι κυρίως γένος, τουτέστι συνωνύμως κατηγορούμενον.

Γεγόνασι δέ τινες λέγοντες τὸν Θεὸν εἶναι ἐν γένει τῷ τῆς οὐσίας καθ' αὐτὸν καὶ ἀπλῶς· εἰ γὰρ μὴ ἔστιν εὐρεῖν ἐν αὐτῷ, φασί, πραγματικῶς τὸ ὄθεν ἂν ὁ τοῦ γένους ληφθεῖη καὶ τὸ ὄθεν ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς, ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις ἐστὶ τοῖς ὑπὸ τινι τυγχάνουσι γένει, ἀλλὰ τῷ γε τρόπῳ τῆς ἡμῖν ἐφικτῆς θεωρίας δυνάμεθα δύο τινὰ θεωρεῖν ἐν αὐτῷ, οἷς τὸν τοῦ γένους καὶ τῆς διαφορᾶς λόγον ἐφαρμόττειν ἔστιν. Ἐνθεν μὲν γὰρ ἡ πρώτη αἰτία θεωρεῖται παρ' ἡμῶν ὡς ὑφέστηκε καθ' αὐτήν, καθ' ὃ δὴ τὸν τοῦ γένους αὐτῆ λόγον ἀποδιδόαμεν· ἐνθεν δὲ νοοῦμεν αὐτὸν ὡς 10 τελειότατον ὑφεστῶς, καὶ οὕτως αὐτῷ τὸν τῆς διαφορᾶς ἐφαρμόττομεν λόγον. Ἀλλὰ τοῦτο κακῶς ὑπ' αὐτῶν λέγεται. Εἰ γὰρ πᾶν ἕπερ ἐστὶν ἐν γένει· κυρίως ἔχει πραγματικῶς ἐν ἑαυτῷ δύο τινὰ, ὧν τὸ μὲν ἐστὶν ἀτελές, τὸ δὲ τέλειον, ἐξ ὧν ὁ τοῦ γένους καὶ τῆς διαφορᾶς λαμβάνεται 15 λόγος, ταῦτα δὲ οὐκ ἐμφαίνονται τῷ Θεῷ κατὰ τὸ πρᾶγμα, οὐδὲ ἐν γένει κυρίως ἐστὶν ὁ Θεός.

Ἄλλοι εἶπον κατ' ἀναγωγὴν εἶναι τὸν Θεὸν ἐν τῷ τῆς οὐσίας γένει ὡς ἀρχὴν τῆς οὐσίας, καὶ τοῦτο κακῶς ὑπ' αὐτῶν λέγεται· οὐ γὰρ ἀρχὴ τῆς οὐσίας ἐστὶν, ἀλλὰ ὄλου τοῦ ὄντος· οὔτε ἀρχὴ ἐστὶ τῆς οὐσίας κατὰ 20 ἀνάλυσιν εὐρισκομένη, ὡς ἡ στιγμή τῆς συνεχοῦς ποσότητος, καὶ ἡ μονὰς τῆς διωρισμένης, ἀλλ' ἀρχὴ μᾶλλον ποιητικὴ· οὐδὲ συνημμένη τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἐξηρημένη.

Ἄλλοι εἶπον τὸν Θεὸν γένος εἶναι πάντων· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ψεῦδος ἐστὶν· πρῶτον μὲν γὰρ ἔχρησεν αὐτοῦ πάντα συνωνύμως μετέχειν, τοῦτο 25 δὲ ἐστὶν ἀδύνατον· ἔπειτα, τὸ μὲν γένος κοινὸν ἐστὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτῷ περιεχομένοις, καὶ τὸ πολλοῖς κοινὸν οὐκ ἐστὶν ἄλλο παρὰ τὰ πολλὰ εἰ μὴ τῷ λόγῳ μόνον· ὁ δὲ Θεός ἐστὶν ἐν τῇ τοῦ πράγματος φύσει, καὶ οὐκ ἐν μόνῃ τῇ διανοίᾳ· καὶ πρὸς τούτοις ὁ τοῦ γενικωτάτου γένους λόγος ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως λαμβάνεσθαι εἴωθεν, ἀδύνατον δὲ 30 ἐστὶ τὸν λόγον τῆς θείας φύσεως ἐκ τοῦ τρόπου τῆς τῶν ὄντων ὑπάρξεως λαμβάνεσθαι, ὧν ἐστὶ γένος κατὰ τοὺς οὕτω λέγοντας.

C.

ρ'. Ὅπως τὸ θεῖον εἶναι οὐκ ἐστὶ κοινὸν κατηγορικὸν πάντων.

Ἀλλ' οὐδ' εἰ φάμεν ὅτι ὁ Θεός. — Διασαφεῖ τινὰ ἀπορούμενα 35 δύο, ὧν τὸ πρῶτον τοιόνδε ἐστὶν. Δυνατὸν ἦν τινὰ ἀπορεῖν μήποτε τὸ θεῖον εἶναι, καὶ ἀκολούθως αὐτὸς ὁ Θεός, κατηγορεῖται κατὰ πάντων τῶν ὄντων· εἴρηται γὰρ τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ μὴ διαφέρειν τῆς οὐσίας

αὐτοῦ· τῇ δὲ θείᾳ οὐσίᾳ, ὅτι μηδὲν προστίθεται, | σαφές ἐστι δῆπου· οὐ f. 79 ὅτι
 γὰρ δυνατόν αὐτῇ πως προσεῖναι τὸν τῆς δυνάμεως λόγον· οὐκοῦν οὐδὲ τῷ
 θεῷ εἶναι δυνατόν ἐστι προσθήκην τινὰ γίνεσθαι· ἀλλὰ τὸ ἐν ᾧ μηδὲν
 προστίθεται, τὸ κοινόν ἐστιν ὄν, ὃ κατὰ πάντων κατηγορεῖται, καὶ ᾧ
 ἕκαστόν ἐστι πρᾶγμα εἰδικῶς. τὸ θεῖον ἄρα εἶναι κατὰ πάντων κατη- 5
 γορεῖται. ἔθεν, ὡσπερ δυνάμεθα λέγειν· ὁ ἄνθρωπός ἐστιν ὄν, οὕτω
 δυνατόν ἐστι λέγειν· ὁ ἄνθρωπός ἐστι τὸ θεῖον εἶναι, ἢ· Θεός
 ἐστιν. Ταύτην τὴν ἀπορίαν ἀποσκειάζεται, λέγων ὡς οὐ δεῖ τοῦτο
 φρονεῖν οὕτως· ἑτέρας γὰρ ἐστὶν ιδιότητος τὸ θεῖον εἶναι, καὶ ἄλλης τὸ
 καθόλου τὸ κατηγορούμενον· τὸ μὲν γὰρ θεῖον εἶναι, εἶπουν ὁ Θεός, 10
 τοιαύτης ἐστὶν ιδιότητος ὥστε μηδεμίαν αὐτῇ προσθήκην δύνασθαι γίνε-
 σθαι, καὶ διὰ τοῦτο αὐτῷ τῷ οὕτως ὑπάρχειν εἰλικρινές ἀπὸ παντὸς ἄλλου
 εἶναι διακρίσιμα· καὶ τὰ ἐξῆς δὲ τῆς λύσεως κατὰ τὴν λέξιν σαφῆ εἰσιν.
 Ἄλλὰ σημειῶσθαι δεῖ, ὅπως ἡ δύναμις ἑλῆς τῆς λύσεως ἐν τούτῳ συνέ-
 στηκεν ἔτι τοῦθ' ὃ λέγεται· καὶ εἶναι ἐστὶν ᾧ μηδὲν προστίθεται, 15
 δύναται· διπλῆν διάνοιαν ἔχειν· ἢ ὅτι τῷ εἶναι οὐδὲν προστίθεται διὰ τὸ
 ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ εἶναι τὸ μηδεμίαν αὐτῷ προσθήκην γίνεσθαι δύνα-
 σθαι· καὶ τὸ τοιοῦτον εἶναι τὸ θεῖον εἶναι ἐστὶν· ἢ ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐκ τοῦ
 λόγου αὐτοῦ τὸ γίνεσθαι τινὰ προσθήκην αὐτῷ, ἀλλ' οὐδὲ ἐκ τοῦ λόγου
 ἐστὶν αὐτοῦ τὸ μηδεμίαν αὐτῷ προσθήκην γίνεσθαι· καὶ τὸ τοιοῦτον 20
 εἶναι τὸ κοινόν ἐστι τὸ κατὰ πάντων κατηγορούμενον. Ὅθεν τὸ μὲν
 θεῖον εἶναι ἀπλῶς ἀποκλείει τὴν προσθήκην· τὸ δὲ κοινόν εἶναι οὔτε
 διωρισμένως ἐγκλείει οὔτ' ἀποκλείει, ἀλλ' ἑκάτερον αὐτῷ συμβαίνειν δύναται.
 Ὅμοιον δὲ τὸ εἰρημένον ἐστὶν ὡς εἴ τις λέγοι, ὅτι τὸ ζῷον ἄλογον καὶ
 τὸ ζῷον ταυτόν εἰσι, διότι οὐδετέρῳ αὐτῶν ἢ τοῦ λόγου προσθήκη γίνεται, 25
 ἀλλὰ διαφέρουσι· τῷ γὰρ ἀλόγῳ ζῷῳ οὐ προστίθεται ὁ λόγος, διότι ἐκ
 τοῦ λόγου ἐστὶν αὐτοῦ τὸ μὴ προστίθεσθαι τούτῳ τὸν λόγον· τῷ δὲ ζῷῳ
 οὐ γίνεται προσθήκη, διότι οὐκ ἐστὶν ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ τὸ γίνεσθαι
 αὐτῷ προσθήκην· ἔθεν τὸ μὲν ἄλογον ζῷον ἀπλῶς ἀποκλείει τὸν λόγον,
 τὸ δὲ ζῷον οὔτ' ἀποκλείει ἀπλῶς, οὔτ' ἐγκλείει, ἀλλ' ἑκάτερον δυνατόν 30
 ἐστὶ συμβαίνειν αὐτῷ.

CI.

ρα'. Εἰ ὁ Θεὸς πάσας ἔχει τὰς τελειότητας ἐν αὐτῷ.

Ἐφεξῆς δὲ καὶ τὴν δευτέραν ἀπορίαν λύει, τοιαύτην οὖσαν· εἰ ὁ
 Θεός ἐστι τὸ εἶναι αὐτοῦ μόνον, οὐκ ἔχει λοιπὸν ἐν ἑαυτῷ πάσας τὰς 35
 τελειότητας, διότι τὸ εἶναι καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ νοεῖν οὕτω πρὸς ἀλληλα
 ἔχουσιν ὥστε τὸ μὲν ζῆν ἐγκλείει τὸ εἶναι, ἀλλ' οὐ τὸ ἀνάπαλιν, καὶ τὸ
 νοεῖν ἐγκλείει τὸ ζῆν καὶ τὸ εἶναι, ἀλλ' οὐ τὸ ἀνάπαλιν· οὐκοῦν ὅπερ

ἔστιν εἶναι μόνον οὐ καὶ τὰς ἄλλας τελειότητας ἐμπεριλαμβάνει, τὴν τοῦ
 ζῆν δηλονότι καὶ τοῦ νοεῖν, καὶ διὰ τοῦτο, εἶπερ ὁ Θεὸς εἶναι μόνον
 f. 80 ἔστιν, οὐκ ἄρα ἔχει ἐν ἑαυτῷ πάσας τὰς τελειότητας. | Ταύτην τὴν
 ἀπορίαν λύει λέγων ὅτι, εἰ καὶ ὁ Θεὸς ἐστὶ τὸ εἶναι μόνον, οὐ μέντοι γε
 5 δεῖ διὰ τοῦτ' ἐλλείπειν αὐτῷ τινὰς τελειότητας καὶ εὐγενείας, εἴτουν
 ἐπιστημότητος. Ἐχει μὲν οὖν ἐν ἑαυτῷ πάσας τὰς ἐν πᾶσι τοῖς γένεσι·
 διὸ καὶ μόνος αὐτὸς ἀπλῶς εἶναι τέλειος λέγεται, ὡς τῷ Φιλοσόφῳ καὶ τῷ
 Ἀβερρόῃ δοκεῖ ἐν πέμπτῳ τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Ἄλλ' ἔχει, φησί, ταύτας
 ὑψηλοτέρῳ τρόπῳ καὶ βελτίονι πάντων, διότι ἐν αὐτῷ ἔνεισι πᾶσαι αἱ
 10 τελειότητες, ἐφόσον ἡ οὐσία αὐτοῦ πάσας ἐν ἑαυτῇ περιέχει, μία οὐσα
 καὶ ἀπλουστάτη, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πράγμασι διαφέρουσιν. Εἶτα καὶ
 παραδείγματι παιεῖ τὸν λόγον σαφέστερον, τὸν περὶ τῶν θείων τελειότητων
 εἰρημένον αὐτῷ.

Εἶπεν οὖν ἂν τις ἐνταῦθα δικαίως, ὡς ὁ διδάσκαλος οὐ λύει τὸ
 15 ζήτημα, οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσιν, οὔτε μὴν πρὸς τὸν ἐναντίον ἀπο-
 κρίνεται λόγον, ἀλλὰ μόνον ὅτι τοῦτ' οὕτως ἔχει, φησί· καὶ διὰ τοῦτο
 πρὸς ἐντελεστέραν κατανόησιν τῶν εἰρημένων εἰδέναι δεῖ, ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει
 ἐν ἑαυτῷ πάσας τῶν κτισμάτων τὰς τελειότητας, καὶ ὑψηλοτέρῳ τρόπῳ·
 τούτου δὲ ὁ λόγος ἐστίν, ὅτι πᾶσα τελειότης ἐν τῷ ἀποτελέσματι οὐσα
 20 περιέχεται ἐν τῇ αἰτίᾳ αὐτοῦ ἢ τῷ αὐτῷ τρόπῳ, ἂν ἢ τὸ αἷτιον συνώνυμον,
 ἢ βελτίονι καὶ ὑψηλοτέρῳ, ἂν ἢ τὸ αἷτιον ἀναλογικόν. Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς
 αἰτία ποιητικὴ πάντων ἐστίν, ἐπόμενον ἐστὶν ἔχειν αὐτὸν ἀπάσας τὰς
 τελειότητας· ἅτε δὲ μὴ ὦν αἰτία συνώνυμος ἀλλ' ἀναλογικὴ, εἰκότως ἔχει
 ταύτας ὑψηλότερόν τινα τρόπον. Τὸν δ' εἰς τοῦναντίον λόγον δεῖ λύειν
 25 οὕτω. Τὸ εἶναι διχῶς λαμβάνεσθαι δύναται· ἓνα μὲν τρόπον, ἀπλῶς τε
 καὶ καθ' αὐτό, καὶ οὕτως οὐκ ἐγκλείει τὸ εἶναι τὰς ἄλλας ἐν ἑαυτῷ
 τελειότητας, ἀλλ' αἱ ἄλλαι πᾶσαι ἐγκλείουσιν αὐτὸ σφίσιν αὐταῖς· ἕτερον
 δὲ τρόπον, ὡς ὑφέστηκεν, καὶ οὕτω τὸ εἶναι πάσας ἐγκλείει· καὶ τούτου
 τὸ αἷτιον ἐστίν, ὅτι πᾶν ὑφέστηκός ἐν τινι γένει· ἔχει ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν
 30 τελειότητα τὴν ἐν ἐκείνῳ τῷ γένει, ὡσπερ εἰ ἦν τις ὑφέστῳσα λευκότης,
 εἶχεν ἂν ἐν ἑαυτῇ πᾶσαν τελειότητα τῆς λευκότητος· ὁμοίως οὖν καὶ τὸ
 εἶναι ὅπερ ὑφέστηκεν ἔχει ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν τὴν τοῦ ὄντος τελειότητα.
 Ἄλλ' ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ τελειότητές εἰσι τοῦ εἶναι καὶ τοῦ ὄντος τελειότητες,
 διότι πᾶν ὅπερ ἔχει τινὰ τελειότητα, ἔχει καὶ τοιόνδε εἶναι, ἔπεται καὶ
 35 τὸν Θεόν, εἶπερ ἐστὶν εἶναι μόνον καὶ ὑφέστῳς εἶναι, πάσας ἐν ἑαυτῷ
 τὰς τελειότητας ἔχειν, καὶ πρὸς τούτῳ κατὰ τὸν ὑψηλότατον καὶ τελειώ-
 τατον τρόπον, ὅσῳ καὶ ἠγνωμένως.

Δεύτερον τρόπον εὑρίσκειται ἡ θεία οὐσία. — Διηυκρινίσας τὸν πρότερον τρόπον τῆς οὐσίας, ὃς ἐστὶν ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ, νῦν διορίζεται περὶ τοῦ δευτέρου γένους, καὶ διαιρεῖται τὸ μέρος τοῦτο εἰς τρία· πρῶτον μὲν γὰρ διορίζεται τὸν δεύτερον τρόπον | τοῦ ἔχειν οὐσίαν· δεύτερον, f. 80^v διασαφει πῶς τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ λαμβάνεται ἐν ταῖς ἀπλαῖς οὐσίαις 6 ἐκείναις· τρίτον, ἀπορίας λύει τινάς. Τὸ πρῶτον αὖθις διαιρεῖται εἰς τρία· πρῶτον μὲν γὰρ φανεροῖ πῶς ἔχει τι οὐσίαν ἄλλον τρόπον παρὰ τὸν εἰρημένον· δεύτερον, ἀπορίαν λύει τινὰ ἐκ τῶν προειρημένων ἀνίσχουσαν· τρίτον, πορίζεται τινὰ ἀλήθειαν.

Τίθησι τοίνυν τὸν δεύτερον τρόπον τοῦ ἔχειν οὐσίαν, καὶ φησὶν ὅτι 10 κατὰ δεύτερόν τινά τρόπον εὑρίσκειται ἡ οὐσία ἐν ταῖς κτισταῖς φύσεσι, ταῖς νοεραῖς, αἷς ἡ οὐσία διαφέρει τοῦ εἶναι, εἰ καὶ χωρὶς ὕλης ἐστὶν αὐτῶν ἡ οὐσία· ὅθεν τὸ εἶναι αὐτῶν οὐκ ἐστὶν ὑφαστῶς καὶ ἀποκελυμένον. Καὶ τὰ λοιπὰ περὶ τοῦ δευτέρου τούτου προστίθησι, σαφῆ ὄντα πάνυ κατὰ τὴν λέξιν· ὅθεν οὐ δεῖ αὐτοῖς ἐφιστάνειν. Τοσοῦτον διορίσασθαι 15 δεῖ πρὸς σαφήνειαν τῶν λεγομένων, ὅπως εὑρίσκειται τὸ πέρας καὶ ἡ ἀπειρία ἐν πᾶσι τοῖς κτίσμασιν, ὅτι ζητεῖσθαι εἴωθεν εἰ δυνατόν ἐστὶν εὑρεῖν ἀπειρόν τι ἐνεργεῖα. Καὶ τὸ μὲν εἶναι τι κατὰ ποσότητα ἀπειρον ἐνιοὶ καὶ φρονοῦσι καὶ ὑπερδικοῦσι· τὸ δ' εἶναι τι κατ' οὐσίαν ἀπειρον ἐν τοῖς οὐσίαις οὐδεὶς νοῦν ἔχων φρονεῖ· πᾶν γὰρ κτιστόν, καὶ πεπερασμένον 20 ἐστὶν κατ' οὐσίαν, ὅτι, κατὰ τὸν ἱερὸν Διονύσιον, ἅπαν κτιστὸν ὄροις ῥητοῖς περιγέγραπται. Οὐδὲν δ' ὁμοῦς κωλύει καὶ τοῖς κτιστοῖς πράγμασι τρόπον τινὰ τὴν ἀπειρίαν εὑρίσκεσθαι, διαφόρως μέντοι γε κατὰ τὴν τῶν κτισμάτων διαφορὰν. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἐξ ὕλης καὶ εἴδους συγκειμένοις πράγμασιν ἡ ἀπειρία ἐκ τοῦ μέρους τῆς ὕλης ἐστίν, ἥτις καθ' αὐτὴν ἐστὶν 25 ἐν δυνάμει πρὸς πάντα τὰ εἶδη καὶ ἐν οὐδενὶ προσλαμβάνεται· τὸ δὲ πέρας ἐστὶν ἐκ τοῦ μέρους τοῦ εἴδους, ὃ καὶ προσλαμβάνεται καὶ ἐρίζεται διὰ τῆς ὕλης. Ἐν δὲ γε ταῖς ἀπλαῖς οὐσίαις ἡ μὲν ἀπειρία ἐστὶν ἐκ τοῦ μέρους τῆς φύσεως ἢ τῆς οὐσίας, ἥτις ἐν οὐδεμιᾷ προσλαμβάνεται ὕλη, ἥς πρὸς τὴν δεκτικότητα ἐρίζοιτ' ἄν· τὸ δὲ πέρας ἐκ τοῦ μέρους αὐτοῦ 30 τοῦ εἶναι· προσλαμβάνεται γὰρ ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ κατὰ τὴν αὐτῆς περιγράφεται δεκτικότητα.

Εἰ γοῦν καὶ ἡ ἀτομότης αὐτῆς. — Ἐνταῦθα λύει τινὰ ἀπορίαν τοιαύτην. Εἴρηται τὴν λογικὴν ψυχὴν πολλαπλασιάζεσθαι κατὰ τὸν ἀριθμὸν διὰ τὸ σῶμα, ὧ ἐνοῦται· ἐκ τούτου γὰρ λαμβάνει τὴν ἀτομότητα· 35 ἀλλὰ τὸ σῶμα αἰτιόν ἐστι τῆς ἀτομότητος τῶν ψυχῶν· ἀναιρουμένων ἄρα τῶν σωμάτων, καὶ ἡ τῶν ψυχῶν ἀναιρεῖται ἀτομότης, καὶ οὕτως αἱ

1 Δεύτερον τρόπον εὑρίσκειται: c. VI, 2, p. 171, 11
καὶ ἡ ἀτομότης: c. VI, 2, p. 171, 24

χωρισθείσαι ψυχαὶ οὐκ ἂν εἶεν ἀριθμῶ διαφέρουσαι, ἀλλ' ἢ καὶ αὐταὶ ἀναιρεθήσονται, ἢ πρὸς μίαν συναλειφθήσονται πᾶσαι, ἢ διοίσουσιν ἀλλή-
 f. 81 λων τῷ εἶδει καὶ οὐ τῷ ἀριθμῷ. Ταύτην δὲ τὴν ἀπορίαν ὁ διδάσκαλος
 λύει. Εἰ γὰρ καὶ ἡ ἀτομότης, φησί, τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος ἦρτηται
 6 αἰτιωδῶς ὅσον πρὸς τὴν αὐτῆς ἑναρξιν, διότι οὐ περιγίνεται αὐτῇ τὸ ἀτο-
 μικὸν εἶναι εἰ μὴ ἐν τῷ σώματι· οὐ ἔστιν ἐντελέχεια, οὐ μέντοι· γε δεῖ διὰ
 τοῦτο, καὶ περιηρημένου τοῦ σώματος, τὴν ἀτομότητα τῆς ψυχῆς ἀπόλλυ-
 σθαι. Ἐπειδὴ γάρ, τό γε ἐφ' ἑαυτῇ, ἔχει εἶναι ἀπολελυμένον τοῦ σώματος,
 ἐπειδὴ τὸ εἶναι τοῦτο ἀτομον γένηται διὰ τὸ γενέσθαι ταύτην εἶδος τοῦ
 10 τοῦ σώματος, ἀνάγκη τοῦτο εἶναι μένειν ἀτομον ἐν αὐτῇ, καὶ χωρισ-
 θεῖσθαι τοῦ σώματος. Καὶ τοῦτο βεβαίως τοῦ Ἀβιγκένου ῥητῶ, ταυτόν τι
 σχεδὸν τοῖς εἰρημένως ἠχοῦντι.

CII.

16 ρβ'. Ὅτι τὸ εἶναι διαφόρως ἔχει ἐν τοῖς διαφοροῖς
 συνθέτοις.

Ἀλλὰ δεῖ σαφηνείας χάριν εἰδέναί, ὅτι ἄλλως ἔχει τὸ εἶναι ἐν τοῖς
 ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος συγκειμένοις, οἷον ἐν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ
 20 ἄλλως ἐν τοῖς ἄλλοις συνθέτοις. Ἐν μὲν γὰρ ἀνθρώπῳ τὸ εἶναι αὐτὸ τῆς
 ψυχῆς ἐστὶ μόνον· ἐν μέντοι τῇ ταύτης προαγωγῇ, κοινωνεῖται τοῦτο τῷ
 σώματι· ὅθεν αὐτὸ τοῦτο τὸ εἶναι, τὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ συνθέτου λέγε-
 ται εἶναι, καθόσον καὶ τῷ σώματι κοινὸν γίνεται καὶ ἐν τι ἀποτελεῖται,
 καὶ διὰ τοῦτ' ἐπειδὴ ὀφείλεται αὐτῇ τῇ ψυχῇ, τὸ εἶναι ἀπολελυμένως,
 26 δύναται χωρίζεσθαι τοῦ σώματος καὶ ἀφθαρτος διαμένειν. Ἀλλὰ τὸ ἐν
 τοῖς ἄλλοις συνθέτοις εἶναι οὐκ ἔστιν εἶναι τῶν εἰδῶν, κοινοποιούμενον
 τοῖς σώμασιν, εἰ καὶ τούτου δὴ τοῦ εἶναι πᾶν εἶδος αἴτιον ἐστὶν ἀμτηγέτη,
 καὶ διότι τοῖς ἄλλοις εἶδεσιν, ἃ παρὰ τὴν λογικὴν εἰσι ψυχῆν, οὐκ ὀφεί-
 λεται τὸ εἶναι, ἀλλὰ τῷ συνθέτῳ, διὰ τοῦτο οὐ δύνανται ταῦτα τῶν
 30 ἰδίων σωμάτων χωρίζεσθαι οὐδ' ἀφθαρτα διαμένειν, τούτων ὑποκειμένων.
 Εἰδέναί· δεῖ περαιτέρω ὅτι, ὡς ἔχει πρὸς τὸ εἶναι, οὕτω καὶ πρὸς τὸ ἐν
 εἶναι ἔχει ἕκαστον τῶν ὄντων. Ἐπεὶ τοίνυν αὐτῇ τῇ λογικῇ ψυχῇ, τό γε
 ἐφ' ἑαυτῇ, τὸ εἶναι ὀφείλεται, ἐπομένως ὀφείλεται ταύτῃ καὶ ἐν εἶναι.
 Ὡσπερ οὖν, εἰ καὶ τὸ ὀφειλόμενον ταύτῃ εἶναι οὐ λαμβάνει εἰ μὴ ἐν τῷ
 36 σώματι, ἀλλ' οὐδὲν τούτου προσισταμένου, καὶ χωρισθείσα τοῦ σώματος
 κατέχει τοῦτο καὶ διασώζει, οὕτως, εἰ καὶ τὸ ἐν εἶναι οὐ λαμβάνει εἰ
 μὴ ἐν τῷ σώματι δημιουργουμένη, καθέξει μέντοι γε τοῦτο καὶ χωρισθείσα
 τοῦ σώματος· καὶ διὰ τοῦτο φησὶν ὁ διδάσκαλος, ὅτι τὸ σῶμα πρόφασις
 ἐστὶ τῆς ἀτομότητος τῆς ψυχῆς, οὐκ αἰτία. Πρόφασις γὰρ διαφέρει τῆς
 40 αἰτίας· πρόφασις μὲν γὰρ ἐστὶν αἰτία ἢ οὐκ ἄνευ αὐτῆς, ἢ καὶ ἔτυχεν

ἰδίου παρὰ Λατίνοις ὀγκασίων προσαγορευσμένη· | αἰτία δὲ f. 81 v
 ἔστιν ἕξ ἧς καθ' αὐτὸ τὸ ἀποτελεσμα ἔπεται· καὶ διὰ τὸ τὴν λογικὴν
 ψυχὴν μὴ λαμβάνειν τὸ εἶναι αὐτῆς μηδὲ τὸ ἔν εἶναι αὐτῆς ἄνευ τοῦ
 σώματος, διὰ τοῦτο φησὶν ὡς ἡ τῆς ψυχῆς ἀτομότης ἐκ τοῦ σώματος
 ἔστιν ὡς ἕξ αἰτίου τοῦτον τὸν τρόπον, τὸν οὐκ ἄνευ αὐτοῦ δηλονότι, 5
 καὶ ὡς ἂν τις εἴποι κατὰ Λατίνους, τῇ προφάσει τοῦ σώματος. Τούτῳ
 δὲ ὀρθῶς συμφωνεῖ καὶ τὸ τοῦ Ἀβιγκένου ῥητόν, λέγοντος ὡς ὁ πληθυσμὸς
 καὶ ἡ ἀτομότης τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος ἤρτηται ὅσον πρὸς τὴν ἀρχὴν
 αὐτῆς· οὐ γὰρ προάγεται εἰς τὸ εἶναι εἰ μὴ ἐν τῷ σώματι, ἐν ᾧ λαμβάνει
 τὸ εἶναι καὶ τὸ ἔν εἶναι. Ἐξ οὗ δῆλον ἔστιν οὐκ ὀρθῶς πάνυ λέγεσθαι 10
 ὑπ' ἐνίων τὸ τὰς χωρισθείσας ψυχὰς, καὶ μετὰ τὸν χωρισμὸν, αὐτοῖς τοῖς
 σώμασιν ἀτομίζεσθαι οἷς ἦνωντο πρότερον, ἢ τῇ πρὸς αὐτὰ σχέσει· ἑαυταῖς
 γὰρ μᾶλλον εἰσὶν ἄτομοι.

Ἐφεξῆς λέγων· καὶ διότι ἐν ταύταις ταῖς οὐσίαις, ἀλήθειάν
 τινα ἐκ τῶν εἰρημένων πορίζεται, δηλονότι τὸ τοὺς ἀγγέλους ἀληθῶς τε καὶ 15
 κατ' εὐθειάν εἶναι ἐν κατηγορίᾳ, καὶ τοῦτο συνάγει ἕξ ὧν ἔλεγε πρότερον,
 ὡς ἐν ταῖς νοεραῖς οὐσίαις οὐκ ἔστι ταῦτόν ἢ τε οὐσία καὶ τὸ εἶναι. Ὡς
 ἀνωτέρῳ γὰρ εἴρηται, ἐκεῖνα εἰσὶν ἀληθῶς ἐν κατηγορίᾳ ἐν οἷς ἡ οὐσία
 διενήνοχε τοῦ εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο μόνος ὁ Θεὸς τῆς κατηγορίας ἐκκλείεται.
 Καὶ ἐπειδὴ, φησί, τὸ ἐν κατηγορίᾳ τινὶ ταυτόμενον ἰδυτενῶς, ὡς οὕτως 20
 εἰπεῖν, καὶ εὐθυγράμμως εἶδος ἔστιν, ἅπαν δὲ εἶδος ἐκ γένους συγκείμενόν
 ἔστι καὶ διαφορᾶς, διὰ τοῦτο καὶ γένος ἐν σφίσιν εὐρίσκεται καὶ διαφορά,
 εἰ καὶ αἱ κυρίως διαφοραὶ τούτων εἰσὶν ἡμῖν ἄγνωστοι. Δείκνυσι δὲ
 τοῦτο ἀπὸ τοῦ μᾶλλον· τὰς γὰρ τῶν αἰσθητῶν τουτωνὶ διαφορᾶς, φησὶν,
 ἐκδηλοτέρας ἡμῖν εἶναι δεῖ, διὰ τὸ ὑποπίπτειν αὐτὰ τῇ αἰσθήσει, τῶν 25
 διαφορῶν τῶν πνευματικῶν οὐσιῶν, αἱ τὴν αἰσθησιν ὑπερβαίνουσιν.
 Ἄλλ' ὅμως καὶ τούτοις τοῖς αἰσθητοῖς λανθάνουσιν ἡμᾶς αἱ οὐσιώδεις
 διαφοραί· πολλῷ ἄρα μᾶλλον αἱ τῶν νοερῶν οὐσιῶν ἄδηλοι ἡμῖν ἔσονται
 καὶ λανθάνουσιν. Ἀνάγκης δ' οὐσης ἡμῖν ἐν τοῖς ὀρισμοῖς διαφοραῖς τισὶ
 χρῆσθαι, ὡς ἂν ἕξ αὐτῶν εἴδησιν τινα τῶν πραγμάτων ἔχωμεν, δηλοῦμεν 30
 αὐτὰς ταῖς ἐπουσιώδεσι διαφοραῖς, ταῖς ἐκ τῶν οὐσιωδῶν ἀνισχούσαις,
 ὡς ἡ αἰτία δηλοῦται τῷ ταύτης ἀποτελέσματι· οὕτω γὰρ καὶ τὸ δίπουν
 ὡς οὐσιώδης διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου τίθεται. Ἄλλὰ ταύτη διαφέρουσιν
 αἱ τῶν ἀσωμάτων πραγμάτων οὐσιώδεις διαφοραὶ τῶν διαφορῶν τῶν
 αἰσθητῶν φύσεων τῷ μήτ' αὐτὰς εἶναι | γνωριμοὺς ἀφ' ἑαυτῶν, μήτε ταῖς f. 82
 ἐπουσιώδεσι διαφοραῖς γνωρίζεσθαι δύνασθαι διὰ τὸ καὶ τὰ ἴδια συμβεβη-
 κότα τῶν ἄϋλων οὐσιῶν, ἡμῖν εἶναι ἄδηλα.

1 ὀγκασίων sic codd.

CIII.

ργ'. Ὅπως τὸ λογικὸν οὐκ ἔστι κυρίως διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐντεῦθεν φασὶ τινὲς τὸ λογικὸν μὴ εἶναι οὐσιώδη διαφορὰν ἀνθρώπου, καίτοι πολλῶν ἄλλων καὶ γενναίων τοῦτο διΐσχυριζομένων, καὶ ὡς δοκοῦσιν, εὐλόγως· καὶ οὐ μόνον ἀντὶ τοῦ νοεροῦ λαμβανόμενον, ἀλλὰ καὶ καθὸ σημαίνει τὴν τοῦ νοῦ διεξοδικὴν ἐνέργειαν. Εἰ δὲ καὶ μὴ ἔστιν ἀληθῶς καὶ κυρίως διαφορὰ, ἔστι μέντοι, φασί, προσεχεστέρα παντὸς ἄλλου ὅπερ ἂν ἐπινοεῖσθαι δύναιτο. Ὅτι δὲ οὐκ ἔστιν ἴδιος διαφορὰ καὶ οὐσιώδης, ποιοῦνται σημεῖον πρῶτον μὲν τὸ ἐνταῦθα λεγόμενον, τὸ τὰς διαφορὰς τῶν αἰσθητῶν τούτων ἡμῖν εἶναι ἀδήλους, τὸν δὲ ἄνθρωπον αἰσθητὸν εἶναι δῆπου· δεῦτερον, τὸ ὑπὸ τοῦ Φιλοσόφου λεγόμενον ἐν πλείοσι μέρεσι· κοινῶς γὰρ ἐκεῖνος τὸ δῖπουν ἀντὶ διαφορὰς τίθησιν ἐν τῷ τοῦ ἀνθρώπου λόγῳ, καίτοι σαφές ἔστι πᾶσι μὴ εἶναι ἴδιαν τοῦτο διαφορὰν, μᾶλλον δὲ μῆδὲ ἴδιον, ἀλλὰ κοινόν τι ἀνθρώπῳ καὶ πολλοῖς ἄλλοις. Τίθησι δέ, ὡς ἔοικε, δῖπουν, οὐ λογικόν, πρὸς τὸ δεῖξαι τὴν διαφορὰν ἀνθρώπου, τὴν ὡς ἀληθῶς οὐσιώδη ἄγνωστον ἡμῖν εἶναι. Εἰ γὰρ ἐτίθει τὸ λογικὸν ὡς διαφορὰν, ἴσως ἂν ἐπήλθε τινὶ διαφορὰν ἀληθῶς ἴδιαν καὶ οὐσιώδη τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο οἶεσθαι διὰ τὸ πολὺ πλησιάζειν αὐτῇ τοῦτο. Περὶ δὲ τοῦ δῖποδος οὐδὲν ἦν δέος τοιοῦτον· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἐπίστευσε τὸ δῖπουν εἶναι διαφορὰν ἴδιαν ἀνθρώπου ὡς οὐσιώδη, ἅτε πᾶσιν ὄντος προδήλου τοῦ πλείοσι συμβαίνειν αὐτό, καὶ διὰ τοῦτο τὸ δῖπουν ὁ Φιλόσοφος ἀντὶ διαφορὰς οὐσιώδους ἐλάμβανε τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐν ταῖς κατηγορίαις δῆλον ἔστιν. Τρίτον τεκμήριον ποιοῦνται οἷ γε τοιοῦτοι τὴν κοινὴν χρῆσιν· εἰώθασι γὰρ κοινῶς οὕτως ὀρίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον· Ἄνθρωπός ἐστι ζῷον λογικὸν θνητόν· οὐκοῦν οὐκ ἔστι τὸ λογικὸν ἴδιος διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὐσιώδης, ἀλλὰ διὰ τούτων τῶν διαφορῶν ἀμφοτέρων, τοῦ λογικοῦ δηλονότι καὶ τοῦ θνητοῦ, ἢ ἴδιος διαφορὰ τοῦ ἀνθρώπου οἷον εἰπεῖν περιγράφεται καὶ περιφραστικῶς ἐκδηλοῦται, ἦν ἀγνοοῦμεν. Εἰ δὲ τὸ λογικὸν ἦν ἴδιος διαφορὰ, ὠρίζετ' ἂν ὑπὸ πάντων· Ὁ ἄνθρωπος, ζῷον λογικόν, καὶ οὐδεμιᾶς ἂν ἔδει προσθήκης.

CIV.

ρδ'. Πότερον ἡ οὐσία ἢ κατηγορία ἀπλή ἐστὶν οὐσία ἢ σύνθετος.

Ζητητέον ἐνταῦθα περὶ τῆς οὐσίας, ἢ ἐστὶ γένος γενικώτατον, πότερον ἀπλή ἐστὶν οὐσία, ἢ σύνθετος· καὶ δοκεῖ ὅτι σύνθετος· φησὶ γὰρ ὁ Βοήτιος ἐν τῇ τῶν κατηγοριῶν ἐξηγήσει, ὅτι τριπλῆς οὐσης τῆς οὐσίας, τῆς ὕλης δηλονότι, τοῦ εἶδους | καὶ τοῦ συνθέτου, τῶν ἄκρων καταλειφθέντων, δηλονότι τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους, πραγματευτέον περὶ τοῦ μέσου, δηλαδὴ τοῦ συνθέτου. Ἀλλὰ δεῖ λέγειν πρὸς τοῦτο τὸ ζήτημα, ὅτι ἡ οὐσία τὸ

γένος τὸ γενικώτατον οὔτε ἀπλή ἐστίν οὐσία, οὔτε σύνθετος· καὶ σύνθετος μὲν ἐξ ὕλης καὶ εἶδους οὐκ ἐστίν, οὐδὲ ἀπλή, ὡς εἶδος μόνον, διότι, κατὰ τὸν διδάσκαλον τοῦτον, ὁ ἄγγελος ἀληθῶς τε καὶ κατ' εὐθείαν ἐστίν ἐν τῇ τῆς οὐσίας κατηγορίᾳ, οὔτε δὲ ὕλη ἐστίν ὁ ἄγγελος, οὔτε σύνθετος ἐξ ὕλης καὶ εἶδους· ἀλλὰ τὴν οὐσίαν τὸ γενικώτατον γένος δεῖ κατηγορεῖσθαι πάντων τῶν κατ' εὐθείαν ὑπ' αὐτὴν ὄντων. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀπλή ἐστίν, ὡς εἶδος μόνον, διὰ τὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἵππον καὶ τὰ τοιαῦτα ἀληθῶς εἶναι ἐν τῇ τῆς οὐσίας κατηγορίᾳ, καθ' ὧν τὸ εἶδος μόνον κατηγορεῖσθαι οὐ δύναται· οὐ γὰρ φαμέν· Ὁ ἄνθρωπος ἐστίν εἶδος· ἀλλὰ δεῖ λέγειν, ὡς ἡ οὐσία τὸ γενικώτατον γένος κοινόν τι ἐστὶ τῇ τε ὕλη καὶ τῷ εἶδει καὶ τῷ συνθέτῳ, καὶ οὐκ ἐστὶ τι τούτων μόνον· κἄν τις λέγῃ δεῖν αὐτὴν ἢ ἀπλήν εἶναι, ἢ σύνθετον, δεῖ λέγειν ὡς, ἂν μὲν λαμβάνηται τὸ ἀπλοῦν καὶ τὸ σύνθετον ὡς ἐλήφθη νῦν, οὔτε ἀπλή, οὔτε σύνθετός ἐστίν, ἀλλ' ἕτερόν τινα τρόπον λαμβανομένων αὐτῶν, ἀπλή μὲν δύναται λέγεσθαι, ὅτι οὐκ ἐστίν ἐξ ὕλης συγκειμένη καὶ εἶδους, οὐ μὴν ὡς οὐσία μόνον ὕλη, ἢ μόνον εἶδος· σύνθετος δὲ ἐστίν οὐκ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ εἶναι. Κάντεϋθεν ἐστὶ τὸ τὴν τοιαύτην οὐσίαν κοινήν εἶναι ταῖς ἀπλαῖς καὶ συνθέτοις οὐσίαις καὶ κατ' αὐτῶν πασῶν λέγεσθαι, διότι κἄν ταῖς ἀπλαῖς κἄν ταῖς συγκειμέναις ἢ ἐκ τοῦ εἶναι καὶ τῆς οὐσίας εὐρίσκεται σύνθεσις. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ διδάσκαλος ἐδόξασεν οὗτος μόνον τὸν Θεὸν παντάπασι τῆς κατηγορίας ἐκκλείεσθαι, τῶν ἄλλων ἢ ὀρθῶς, ἢ κατὰ τινα ἀναγωγὴν, ἐν τῇ κατηγορίᾳ τιθεμένων ἀπάντων, ἅτε τούτων μόνων δυναμένων τῆς κατηγορίας ἀπείργεσθαι ἐν οἷς ἢ τοῦ εἶναι καὶ τῆς οὐσίας οὐχ εὐρίσκεται σύνθεσις. Βοήτιος δὲ οὐκ ἐνόει τὴν οὐσίαν τὴν κατηγορίαν ἐξ ὕλης καὶ εἶδους συγκεῖσθαι, ἀλλ' ἐνόει τῶν τριῶν τούτων, τῆς ὕλης δηλονότι, τοῦ εἶδους καὶ τοῦ συνθέτου, μόνον τὸ σύνθετον ὀρθῶς τε καὶ κατ' εὐθείαν ἐν τῇ κατηγορίᾳ εἶναι ὡς εἶδος.

Τοῦτο μέντοι γε εἰδέναι δεῖ. Νῦν διδάσκει ὁθεν λαμβάνεται τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ ἐν τοῖς ἀγγέλοις, καὶ παραβάλλων πρὸς τὸ γένος καὶ τὰς διαφοράς, ἅπερ ἐν ταῖς συνθέτοις οὐσίαις λαμβάνονται, φησὶν ὡς οὐ τῷ αὐτῷ τρόπῳ λαμβάνεται τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ ἐν τε ταῖς ἀϋλοῖς οὐσίαις καὶ ταύταις ταῖς αἰσθηταῖς, ἀλλὰ διαφόρως· καὶ τὴν | διαφορὰν f. 88 φανερώς ἐκρίθησιν, ὅτι ἡ διαφορὰ καὶ τὸ γένος ἐν ταῖς ἀϋλοῖς οὐσίαις ἐξ ὄλου τοῦ τί εἶναι, τουτέστι τῆς οὐσίας αὐτῶν λαμβάνεται· ἐν δὲ ταῖς αἰσθηταῖς φύσει τὸ μὲν γένος ἐκ τοῦ ἐν αὐταῖς ὑλικῶ, ἢ δὲ διαφορὰ ἐκ τοῦ εἰδικῶ· καὶ ἄλλα προστίθησιν οὐδὲν δυσχερείας ἔχοντα κατὰ γε τὴν λέξιν. Εἶτα φησὶν ὅτι, εἰ καὶ τὸ γένος ἐν ταῖς ἀϋλοῖς οὐσίαις ἐξ ὄλης τῆς αὐτῶν οὐσίας λαμβάνεται, ἀλλὰ διαφόρως· αἱ γὰρ ἀϋλοι οὐσίαι

συμβαίνουσιν ἀλλήλαις τῇ αὐλίας· διαφέρουσι δὲ τῷ βαθμῷ τῆς τελειότητος ἐν τῷ διεστάναι μὲν πως τοῦ δυνάμει, προσεγγίζειν δὲ πως τῇ εἰλικρινεῖ ἐνεργείᾳ· ὅθεν διχῶς αὐτάς θεωρεῖν δυνάμεθα· ἓνα μὲν τρόπον, ὅσον πρὸς τὸ κοινὸν αὐταῖς, τουτέστι τὴν αὐλίαν, καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ ταύταις παρεπομένου, καθό εἰσιν αὐλοί, λαμβάνεται τὸ γένος, ὡσπερ ἐστὶν ἡ νοερότης αὐτῆ, ἢ τι τοιοῦτον· ἄλλον δὲ τρόπον δυνάμεθα θεωρεῖν αὐτάς ὅσον πρὸς τὸ διαφέρον ἐν αὐταῖς, τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁ βαθμὸς τῆς τελειότητος· καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ ταύταις παρεπομένου, ὅσον πρὸς τὸν τῆς τελειότητος βαθμὸν, ἡ διαφορὰ λαμβάνεται, εἰ καὶ ἡμῖν ἀγνωστός ἐστίν· τὸ γένος μέντοι τούτων σαφές ἐστὶν ἡμῖν, ὅτι ἐστὶ τὸ νοερόν.

CV.

ρε'. Ὅτι τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ ἐν τοῖς ἀγγέλοις ἐκ τοῦ αὐτοῦ κατὰ τὸ πρᾶγμα λαμβάνεται.

Ἡ μὲν οὖν λέξις ὅλου τοῦ χωρίου σαφής. Εἰδέναι δὲ δεῖ πρὸς τὴν ἀκριβεστέραν τούτου κατάληψιν, ὅτι διαφορὰ ἐστὶν ἡ συνιστώσα τὸ εἶδος· ἕκαστον δὲ συνίσταται ἐν τῷ εἶδει διὰ τινος ἀφορίζοντος αὐτὸ πρὸς εἰδικόν τινα βαθμὸν ἐν τοῖς οὐσι διὰ τὸ τὰ τῶν πραγμάτων εἶδη ὡσπερ ἀριθμούς εἶναι, διαφέροντας προσθέσει καὶ ἀφαιρέσει μονάδος, ὡς λέγεται ἐν ὀγδόῳ τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ὑλικοῖς πράγμασιν ἕτερόν ἐστὶ τὸ ὀρίζον πρὸς τὸν εἰδικὸν βαθμὸν τῆς τελειότητος, δηλονότι τὸ εἶδος, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ὀριζόμενον, δηλονότι ἡ ὕλη· καὶ διὰ τοῦτο ἀπ' ἄλλου μὲν λαμβάνεται τὸ γένος, ἀπ' ἄλλου δὲ ἡ διαφορὰ. Ἐν δὲ τοῖς αὐλοῖς πράγμασιν οὐκ ἐστὶν ἄλλο μὲν τὸ διορίζον, ἄλλο δὲ τὸ διοριζόμενον, ἀλλ' ἐν ἐστὶ καὶ ταῦτόν· διαφέρει μέντοι κατὰ τὴν ἡμῶν θεωρίαν. Καθόσον γὰρ ὁ ἡμέτερος νοῦς θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα ὡς ἀδιορίστως, λαμβάνεται ἐν αὐτῷ ὁ λόγος τοῦ γένους· καθόσον δὲ θεωρεῖ αὐτὸ ὡς διωρισμένως, ὁ τῆς διαφορᾶς λόγος λαμβάνεται. Ἐξ ὧν δὴ πάντων σαφές ἐστὶ, κατὰ τὸν διδάσκαλον τοῦτον, ὡς ἐν μὲν τοῖς αἰσθητοῖς πράγμασι, τό τε γένος, ἢ τε διαφορὰ, εἰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἶδους λαμβάνονται, ἀλλ' ἐκ διαφόρων βαθμῶν ὁμῶς πραγματικῶν ἐκείνου τοῦ εἶδους· ἐν δὲ ταῖς ἀπλαῖς οὐσίαις λαμβάνονται τὸ γένος καὶ ἡ διαφορὰ ἀπὸ τε τοῦ αὐτοῦ εἶδους καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, κατὰ τινα μέντοι διαφορότητα λόγου, ὡς εἴρηται.

Ἐφεξῆς λέγων· Οὐδὲ δεῖ τὰς διαφορὰς, δύο τινὰς ἀπορίας λύει, ὧν ἡ πρώτη τοιαύτη τίς ἐστὶ. Δυνατὸν ἦν τινα τοῖς εἰρημένοις ἐπαπορεῖν εἰ διαφέρουσιν ἀλλήλων οἱ ἀγγελοι διαφοραῖς ταῖς κατὰ συμβεβηκός, ὅπερ τοῖς εἰρημένοις δοκεῖ πάντως ἔπεσθαι. Εἰ γὰρ ταύτη διαφέρειν δοκοῦσιν, ὅτι ὁ μὲν μᾶλλον ἐστὶ τέλειος, ὁ δὲ ἥττον, ὡς εἴρηται, τὰ δὲ κατὰ τὸ

μᾶλλον καὶ ἤττον διενηνοχότα ἐπουσιώδεσι διαφοραῖς διακρίνονται, ἐπόμενόν ἐστι τοὺς ἀγγέλους διαφέρειν ἀλλήλων κατὰ συμβεβηκός μόνον, τουτέστι διαφοραῖς ταῖς κατὰ συμβεβηκός, καὶ ἀκολούθως διαφέρειν ἀλλήλων αὐτοὺς οὐκ εἶδει, ἀλλὰ τῷ ἀριθμῷ μόνον. Ταύτην τὴν ἀπορίαν λύει λέγων μὴ δεῖν τὰς διαφορὰς ταύτας εἶναι κατὰ συμβεβηκός, τὰς κατὰ τὴν μείζω καὶ ἐλάττω τελειότητα, αἵτινες οὐ ποικίλλουσι τὸ εἶδος, καὶ τοιαύτη τινὶ κέχρηται διαστίξει. Τὸ διαφέρειν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον διχῶς νοεῖσθαι δύναται· ἓνα μὲν τρόπον, τῇ ἀποβλέψει τοῦ αὐτοῦ εἶδους, καὶ ἡ τοιαύτη διαφορὰ οὐ ποικίλλει τὸ εἶδος οὐδὲ ποιεῖ διαφέρειν οὐσιωδῶς, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός, ὥσπερ τὸ μᾶλλον λευκὸν καὶ ἤττον λευκὸν διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐκ εἶδει, ἀλλ' ἀριθμῷ, ἐν ἑκατέρῳ γὰρ μετέχεται ἡ λευκότης τοῦ αὐτοῦ λόγου· ἄλλον δὲ τρόπον συμβαίνει διαφέρειν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον οὕτως ὥστε τὴν τοιαύτην διάκρισιν κατὰ τοὺς διαφοροὺς βαθμοὺς τῆς τελειότητος εἶναι, καὶ ἡ τοιαύτη διάκρισις εἶδει ποιεῖ διαφέρειν καὶ οὐσιωδῶς, ὅτι διαφοραῖς οὐσιώδεσι γίνεται, ὥσπερ τὸ πῦρ καὶ ὁ ἀήρ διαφέρουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον, ἀλλ' ὅμως διαφέρουσιν εἶδει καὶ οὐσιωδῶς, διότι τοῦτο γίνεται κατὰ διάφορα εἶδη, ὥσπερ ἡ φύσις ἐκ τῶν φυτῶν εἰς τὰ ζῷα πρόεσι διά τινων, ἅπερ εἰσὶ μεταξὺ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῶων, κατὰ τὸν Φιλόσοφον ἐν ἐβδόμῳ τῶν περὶ ζῶων. Ἐξ ὧν δῆλον ἐστὶ τοὺς ἀγγέλους διαφέρειν ἀλλήλων εἶδει τε καὶ οὐσιωδῶς διαφοραῖς οὐσιώδεσιν, διότι τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἐν αὐτοῖς οὐκ ἐστὶ κατὰ τὴν μέθεξιν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνός εἶδους, ἀλλὰ κατὰ τοὺς διαφοροὺς βαθμοὺς τῆς τελειότητος καὶ τὰ διάφορα εἶδη.

CVI.

26

ρς'. Ὅπως τὰ διαφέροντα ἀλλήλων ἀριθμῷ οὐσιωδῶς διαφέρουσιν.

Ἐντεῦθεν ἀνίσχει τις ἀπορία· δόξειε γὰρ ἂν ἐκ τῶν εἰρημένων τὰ διαφέροντα μόνῳ τῷ ἀριθμῷ μὴ διαφέρειν εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός καὶ διαφοραῖς ἐπουσιώδεσιν· τοῦτο δὲ οὐ δοκεῖ εἶναι ἀληθές· Πλάτων γὰρ καὶ Σωκράτης, φέρε εἰπεῖν, διαφέρουσιν ἀλλήλων μόνῳ τῷ ἀριθμῷ, οὐδὲν ἤττον μέντοι γε καὶ οὐσιωδῶς διακρίνονται· τὰ γὰρ ἔχοντα διαφοροὺς οὐσίας οὐσιωδῶς δεῖ διακρίνεσθαι· Σωκράτης δὲ καὶ Πλάτων | διαφοροὺς f. 84 ἔχουσι τὰς οὐσίας προδήλως· ἔχει γὰρ ὁ Σωκράτης ἄλλην ψυχὴν καὶ ἄλλο σῶμα παρὰ τὸν Πλάτωνα· ἐκ δὲ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡ οὐσία συνίσταται τῶν ἀνθρώπων ἐκάστου· οὐκοῦν ἔχουσιν ἑτέρας οὐσίας. Πρὸς δὲ ταύτην τὴν ἀπορίαν δυνάμεθα λέγειν διπλὴν εἶναι τὴν οὐσίαν, δηλονότι τὴν εἰδοποιὸν καὶ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ, κἀντεῦθεν διχῆ νοεῖσθαι τὸ οὐσιωδῶς· ἢ εἰδοποιῶς, ἢ ἀριθμητικῶς. Εἰ μὲν οὖν τὸν πρῶτον τρόπον νοεῖτο τὸ οὐσιωδῶς, δεῖ λέγειν τὸν Σωκράτην μὴ διαφέρειν τοῦ Πλάτωνος

οὐσιωδῶς· οὐ γὰρ ἔχουσιν ἄλλην καὶ ἄλλην οὐσίαν τὴν τοῦ εἴδους, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτήν. Εἰ δὲ κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον, δεῖ συγχωρεῖν διαφέρειν αὐτοὺς οὐσιωδῶς· ἔχουσι γὰρ ἄλλην καὶ ἄλλην οὐσίαν τῷ ἀριθμῷ, καὶ οὕτω διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐσιωδῶς, ὡς ἀριθμητικῶς δηλαδή.

6 Εἰ καὶ ἀληθῆς ἐστὶ τοίνυν ἡ τοιαύτη ἀπόκρισις, ἀλλ' ἐπομένους τῷ τοῦ διδασκάλου τοῦδε ῥήματι καὶ σκοπῷ δεῖ μᾶλλον λέγειν ἡμᾶς, ὅτι τὸ διαφέρειν οὐσιωδῶς διχῶς δύναται νοεῖσθαι· ἓνα μὲν τρόπον κυρίως, καὶ οὕτω μόνον τὰ εἶδη διαφέροντα διαφέρουσιν οὐσιωδῶς· καὶ τούτου λόγος ἐστίν, ὅτι κυρίως λέγονται διαφέρειν οὐσιωδῶς τὰ ἔχοντα κυρίως ὀρισμοὺς
10 διενηνοχότας ἀλλήλων· εἰὰ τὸ τὸν ὀρισμὸν εἶναι τὸν δηλοῦντα τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος· μόνον δὲ τὰ εἶδη ἔχουσιν ὀρισμοὺς, εἰότι μόνον τὰ εἶδη γένος ἔχουσι καὶ διαφορὰν· μόνον ἄρα τὰ εἶδη διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐσιωδῶς. Ἄλλον δὲ τρόπον δυνατὸν ἐστὶ νοεῖν τὸ διαφέρειν οὐσιωδῶς, ἐξηπλωμένως, ὡς τὰ ἔχοντα διαφόρους οὐσίας, καὶ ταύτη δυνάμεθα λέγειν
15 τὸν Σωκράτην καὶ Πλάτωνα διαφέρειν οὐσιωδῶς ὡς ἔχοντας διαφόρους οὐσίας, οὕτως ὥστε τὴν Σωκράτους οὐσίαν μὴ εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ Πλάτωνος· ὅθεν οὐδὲ δεῖ λέγειν τὸν Σωκράτην τε καὶ τὸν Πλάτωνα διαφέρειν ἀλλήλων οὐσιωδῶς, ἀλλὰ μᾶλλον διαφέρειν ἀλλήλων αὐτοὺς κατ' οὐσίαν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ λόγος ἐκεῖνος λύεται· ἢ αὐτὴ γὰρ γένοιτ' ἂν
20 κρίσις περὶ τε Σωκράτους καὶ Πλάτωνος καὶ περὶ τῆς ψυχῆς ἑκατέρου αὐτῶν, ἢ τῶν σωμάτων αὐτῶν.

Ἐφεξῆς λέγων· Οὐδὲ πάλιν ἐστίν, τὴν δευτέραν ἀπορίαν λύει τοιάνδε οὖσαν. Εἴρηται ἀνωτέρω τὰς ἐν τοῖς ἀγγέλοις διαφορὰς ἐκ τῶν διαφόρων βαθμῶν λαμβάνεσθαι τῶν εἰδητικῶν. Σαφές δὲ ἐστὶ τοὺς βαθμοὺς
25 ἐκείνους ἀληθεῖς εἶναι καὶ πραγματώδεις· οὐκοῦν δέος γ' ἂν οὕτω καὶ τὰς διαφορὰς, αἷς τὸ τοῦ ἀγγέλου διαίρεται γένος, πραγματικῶς εἶναι ὅσον ἐκ τῶν λεγομένων· ταύτην τοίνυν λύει τὴν ἀπορίαν λέγων ὡς οὐδ' ἀναγκαῖόν ἐστὶ τὴν τῶν νοερῶν οὐσιῶν διαίρεσιν αἰεὶ δυοῖς διαφοραῖς
f. 84^v ἀληθέσι γίνεσθαι, | διότι τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν ἐν πᾶσι συμβαίνειν τοῖς
30 πράγμασιν, ὡς φησὶν ὁ Φιλόσοφος ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ τῶν περὶ ζῴων.

CVII.

ρζ'. Ὅπως δεῖ νοεῖν τὸ τὴν διαίρεσιν τῶν νοερῶν οὐσιῶν μὴ γίνεσθαι δυοῖν ἀληθέσι διαφοραῖς.

35 Τοῦτο δὲ τὸ μὴ εἶναι ἀναγκαῖον τὴν τῶν νοερῶν οὐσιῶν διαίρεσιν δυοῖν ἀληθέσι διαφοραῖς γίνεσθαι πολλαχῶς δύναται νοεῖσθαι· ἓνα μὲν τρόπον, ὡς τῶν ἀληθῶν δηλονότι διαφορῶν τῶν νοερῶν οὐσιῶν ἀγνοουμένων ἡμῖν, ὡσπερ καὶ τὰς τῶν ἄλλων πραγμάτων ἀληθεῖς διαφορὰς